

Olje- og
energidepartementet

Handlingsplan

Handlingsplan for energieffektivisering i alle deler av norsk økonomi

Handlingsplan for energieffektivisering i alle deler av norsk økonomi

Innhold

Forord	5
1 Innledning	7
2 Tydelige mål og regelmessig resultatoppfølging	9
2.1 Mål om 30 prosent forbedret energiintensitet innen 2030	9
2.2 Eget mål i byggsektoren	9
2.3 Kvantifisering av bidrag fra sentrale sektorer	10
3 Tydeligere ansvarsfordeling i myndighetsapparatet	11
3.1 Olje- og energidepartementet har overordnet ansvar for energieffektivisering	11
3.2 Norges vassdrags- og energidirektorat får et tydeligere ansvar	12
3.3 Økt satsing på energieffektivisering gjennom Enova	12
3.4 Husbankens tilskuddsordning til energiltak i kommunale bygg styrkes...	13
3.5 Direktoratet for byggkvalitet (DiBK) skal gjennomgå energikra- vene i byggteknisk forskrift	13
4 Energibruken i bygg skal ned	15
4.1 Tilskudd til energiltak i kommunale bygg	15
4.2 Enovas arbeid med energieffektivitet styrkes	16
4.3 Gjennomgang av byggteknisk forskrift og byggesaksforskriften	17
4.4 Energimerkeordningen for bygg skal oppdateres	19
4.5 Krav til måling og fakturering av varme	20
4.6 Bedre informasjon = bedre beslutninger	21
4.7 Økodesign og energimerking gir redusert energibruk	23
5 Industri og næringsliv må bruke energi effektivt	24
5.1 Særlige krav til de med størst energiforbruk	24
5.2 Tettere oppfølging av energiforbruket i industrien	25
5.3 Mer innovativ og energieffektiv industri med støtte fra Enova	26
5.4 CO ₂ -kompensasjonsordningen	27

6 Mer effektiv energibruk – offentlig sektor skal gå foran	28
6.1 Nye krav til effektiv energibruk i innkjøp og bygg	28
6.2 Kommunene har en viktig rolle	30
7 Informasjon og kompetansearbeid i alle sektorer	32
8 Bærekraftig finans er en driver for effektiv energibruk	34
8.1 Bedre og mer sammenlignbar informasjon gir et bedre beslutningsgrunnlag	34
8.2 Taksonomien som driver for energieffektivisering i bygg.....	35
9 Mindre transportbehov og mer energieffektive transportformer senker energibruken	36
9.1 Redusert transportbehov reduserer energibruken	36
9.2 Fra energiintensive til energieffektive transportmidler	36
9.3 Elektrifisering av transportsektoren er energieffektivisering	37
10 Energifbruk i landbruket må vektlegges mer	39
10.1 Primærproduksjonen.....	39
10.2 Næringsmiddelindustrien	40
11 Økt kunnskap om energieffektivisering i frivillig sektor	41
12 Forskning og innovasjon tilgjengeliggjør gode tiltak	42

Forord

Fossile energikilder skal fases ut og Norge har et lovfestet mål om å bli et lavutslippssamfunn i 2050. Dette vil kreve en omfattende elektrifisering av samfunnet og etterspørselen etter fornybar kraft vil øke i tiden fremover. Vi skal samtidig legge til rette for ny grønn industri. Dette handler om fremtidens Norge – om hvordan vi skal skape verdier, kutte utslipp, sikre eksisterende arbeidsplasser og skape nye. Mulighetene ligger foran oss.

En forutsetning for å lykkes er at vi bruker samfunnets ressurser effektivt, også på energiområdet. Energieffektivisering er bra for den enkelte og bra for samfunnet. Det reduserer energiutgiftene. Det bidrar også til å dempe veksten i kraftforbruket og styrker dermed forsynings sikkerheten. Samtidig reduseres behovet for ny utbygging av produksjon og nett som gir mindre inngrep i natur og miljø. Energieffektiviseringstiltak vil også ofte kunne gjennomføres raskere enn utbygging av ny fornybar kraftproduksjon og nytt strømnnett.

Nå legger vi frem regjeringens handlingsplan for energieffektivisering og tar et tydelig grep om arbeidet med energieffektivisering for å nå målene våre. Det er første gang at en norsk regjering legger fram en handlingsplan for energieffektivisering i alle deler av norsk økonomi. Dette er i tråd med et klart og tydelig råd fra Energikommisjonen som leverte sin rapport 1. februar 2023.

Mange departementer har vært involvert i arbeidet med planen, men energieffektivisering er ikke et arbeid myndighetene kan gjøre alene. Vi er opptatt av at staten skal gå foran og vise vei, og at virkemiddelapparatet skal støtte opp om gode energitiltak, men beslutningene om energieffektivisering tas ute hos ulike aktører. I industrien, innen bygg, anlegg og eiendom, i landbruket, i små og mellomstore bedrifter, i kommunene, i husholdningene og i alle andre deler av samfunnet. Energieffektivisering må vi få til sammen.

Denne handlingsplanen er starten på et viktig arbeid og bygger videre på eksisterende rammebetingelser og et omfattende virkemiddelapparat som allerede er på plass. Innspillene vi har fått under arbeidet med planen, viser oss at mange er klare til å bidra.

Bruk av energi er en forutsetning for vårt velferdssamfunn, men vi må bruke den effektivt.

Terje Aasland
Olje- og energiminister

Espen Barth Eide
Klima- og miljøminister

Sigbjørn Gjelsvik
Kommunal- og distriktsminister

Jan Christian Vestre
Næringsminister

Foto: Enova/Morten Warholm Haugen

1 Innledning

Effektiv bruk av energi bidrar til et robust energisystem og reduserer samtidig behovet for å ta i bruk nye naturområder for energiproduksjon og transport av energi. I årene som kommer vil rikelig tilgang på ren energi være avgjørende for at vi skal kunne omstille oss og nå målet om å bli et lavutslippssamfunn i 2050. Fossile energikilder skal fases ut og etterspørselen etter elektrisitet og kapasitet i strømmettet i Norge forventes å vokse raskere de kommende årene. Store deler av transportsektoren og industrien skal elektrifiseres og i næringslivet er det stor interesse for å etablere ny industri knyttet til omstillingen til et lavutslippssamfunn.

Det er et stort potensial for mer effektiv energibruk i alle deler av økonomien. Mye av dette er lønnsomt. Likevel er det ofte slik at lønnsomme tiltak ikke gjennomføres, for eksempel som en følge av mangel på informasjon eller manglende prioritering. Med denne handlingsplanen vil regjeringen gjennom en kombinasjon av virkemidler bidra til å utløse mer av energieffektiviseringspotensialet.

Handlingsplanen presenterer en rekke viktige grep for mer effektiv bruk av energi i alle deler av norsk økonomi. Et viktig utgangspunkt for en mer helhetlig oppfølging av energieffektivisering fremover er tydelige mål for hva som skal oppnås. Regjeringen styrker innsatsen for å nå energieffektiviseringsmålet om 30 prosent forbedring i energiintensitet i 2030 sammenlignet med 2015. Når det gjelder målet om redusert energibruk i bygg vil regjeringen be NVE om å utrede konsekvensene av et mål om 10 TWh redusert strømbruk i hele bygningsmassen innen 2030 sammenlignet med 2015. Tiltak som bidrar til å dempe strømforbruket i bygg kan legge til rette for en raskere omstilling til lavutslippssamfunnet, og skape rom for etablering av ny industri.

Det er Olje- og energidepartementet som har det overordnede ansvaret for energieffektivisering og for å sørge for at helheten i regjeringens energieffektiviseringspolitikk ivaretas. Regjeringen styrker NVE med økte ressurser til å følge opp regjeringens satsing på energieffektivisering. NVE får flere faste oppgaver, herunder et særlig ansvar for god kunnskap om energibruk og energieffektivisering i alle deler av norsk økonomi.

Sektordepartementene har ansvar for å følge med på utviklingen i energibruk i egen sektor. Regjeringen forventer i tillegg at kommuner, industri og andre store forbrukere tar et særskilt ansvar for effektiv energibruk.

Regjeringen har etablerte støtteordninger til energieffektivisering gjennom blant annet Enova og Husbanken. Støtte er viktig for å løfte innovative løsninger, utvikle markeder og støtte de mest trengende. Regjeringen foreslår å øke bevilgningen til Enova med 180 mill. kroner i 2024 for å styrke innsatsen for mer effektiv energibruk og et mer fleksibelt energisystem. Regjeringen foreslår i tillegg at Husbankens tilskuddsordning til kommunale utleieboliger, omsorgsboliger og sykehjem økes til totalt 300 mill. kroner i 2024. Ordningen er svært etterspurt og bidrar til å løfte energistandarden i den kommunale boligmassen. Regjeringen er opptatt av at ordningen bidrar til at blant annet husholdninger med lavere inntekter også kan få mer energieffektive boliger.

Regjeringen foreslår økte midler til Direktoratet for byggkvalitet (DiBK) i 2024 for å følge opp regjeringens satsing på energieffektivisering. Regjeringen vil be DiBK vurdere endringer i byggt teknisk forskrift og byggesaksforskriften som kan legge til rette for energieffektivitet, energifleksibilitet og lokal energiproduksjon i nye og eksisterende bygg.

Effektiv bruk av energi er sammen med kraftig reduserte utslipp en forutsetning for å opprettholde konkurransedyktig næringsliv og industri på veien mot lavutslippssamfunnet. Regjeringen tar grep for at industri og næringsliv skal bruke energien mer effektivt og vil innføre særlige krav til foretak med størst energiforbruk. Energiforbruket til industrien skal i tillegg følges opp langt tettere enn tidligere. Det er viktig for å kunne vurdere aktuelle tiltak bedre. Gjennom Enova støttes dessuten utvikling og introduksjon av løsninger for mer effektiv og fleksibel energibruk i industrien.

Det offentlige skal gå foran i arbeidet med energieffektivisering. Det stilles skjerpede klima- og miljøkrav i offentlige anskaffelser og god veiledning skal sikre at energieffektivitet blir et sentralt hensyn i oppfølgingen av regelverket. I tillegg skal hensynet til energieffektivitet vektlegges i større grad i statens innkjøp og drift, blant annet gjennom egne krav til statlige innkjøp og bygg. Staten skal gå foran og velge energieffektive løsninger i egen bygningsmasse. Dette skal gjøres ved å stille krav om energieffektivitet i nye statlige byggeprosjekter, etablere fornybar energiproduksjon på statlig eiendom og kartlegge potensialet for energieffektivisering på eksisterende eiendom.

Kommunenes rolle er sentral i arbeidet med energieffektivisering, blant annet som planmyndighet, byggeier og tilrettelegger. Regjeringen stiller klare forventninger til at kommuner og fylkeskommuner hensyntar energi og energieffektivitet i planarbeidet og presenterer tiltak i handlingsplanen som skal gjøre dette arbeidet lettere for kommunene. Blant annet vil regjeringen i dialog med kommunene utarbeide et kommunefordelt energiregnskap slik at alle kommuner får nødvendig oversikt over energibruken i egen kommune.

I andre land har energieffektivisering i økende grad blitt en sentral del av energipolitikken. EU har en rekke direktiver og bestemmelser som skal fremme økt energieffektivisering. Disse er med på å påvirke energieffektiviseringspolitikken, og flere tiltak som følger av EU-regelverk er med på å redusere energibruken i Norge.

Informasjonstiltak spiller en viktig rolle for at flere energieffektiviseringstiltak skal utløses. Regjeringen vil jobbe videre med å legge til rette for god informasjon som gjør flere i stand til å gjennomføre lønnsomme tiltak. Regjeringen vil også jobbe for at finansnæringen får tilgang til informasjon som gjør at de i større grad kan bidra til mer effektiv energibruk gjennom tilbud av låneordninger.

Handlingsplanen omfatter alle deler av norsk økonomi. Transport, landbruk og frivillig sektor er sektorer som særlig omtales i planen i tillegg til industri, bygg og finans. Regjeringen vil følge opp disse sektorene i relevante prosesser for å sørge for at hensynet til energieffektivisering vektlegges på en måte som tjener samfunnet godt.

2 Tydelige mål og regelmessig resultatoppfølging

Et nasjonalt mål for energieffektivisering bidrar med å sette retning for energieffektiviseringsarbeidet. Regjeringen vil følge opp status for måloppnåelse:

- ▶ Styrke innsatsen for å nå målet om 30 prosent forbedret energiintensitet fra 2015 til 2030.
- ▶ Utrede konsekvensene av et mål om 10 TWh redusert strømforbruk i hele bygningsmassen fra 2015 til 2030.
- ▶ Regelmessig rapportering av status, med særlig oppmerksomhet på energibruk i bygg og industri, skal bidra til måloppnåelse.
- ▶ Potensialer og mulige tiltak for energieffektivisering i ulike sektorer skal synliggjøres.

2.1 Mål om 30 prosent forbedret energiintensitet innen 2030

En voksende økonomi krever energi. Vi må utnytte energien mer effektivt, slik at økonomien kan fortsette å vokse og utslippene kuttes. Norge har et nasjonalt mål om å forbedre energiintensiteten i fastlandsøkonomien med 30 prosent fra 2015 til 2030, jf. Meld. St. 25 (2015–2016). Energiintensitet er en indikator på hvor mye energi vi bruker sammenlignet med verdiskapningen, og måles ved energibruk dividert på bruttonasjonalprodukt. Med et energiintensitetsmål er det rom for at økonomien og befolkningen kan vokse uten at det går utover måloppnåelsen.

Olje- og energidepartementet rapporterer hvert år på utviklingen i energiintensitet i statsbudsjettet. Utviklingen i energibruk er først og fremst avhengig av de generelle utviklingstrekkene i samfunnet, som befolkningsvekst, økonomisk vekst og teknologisk utvikling. Fra 2015 til 2022 har innenlands energiforbruk økt med 1,7 prosent. I samme periode har BNP for Fastlands-Norge økt med 13,3 prosent, noe som har gitt en forbedring i energiintensiteten på rundt 10 prosent siden 2015. En styrket innsats er nødvendig for å nå målet på 30 prosent, og grunnlaget for det legges i denne handlingsplanen.

2.2 Eget mål i byggsektoren

Et mål om 10 TWh redusert energibruk i eksisterende bygg ble fastsatt i forbindelse med behandlingen av Meld. St. 25 (2015–2016) Kraft til endring – Energipolitikken mot 2030. Regjeringen vil nå vurdere om et mål om redusert strømforbruk i bygg vil kunne svare bedre på de utfordringene som forventes i kraftsystemet fremover.

Bygg står for over halvparten av strømforbruket i Norge, og strøm utgjør nesten 80 prosent av den totale energibruken i bygg. Hoveddelen av strømforbruket i bygg går

til oppvarming. Tiltak som bidrar til å redusere strømforbruket i bygg kan legge til rette for en raskere omstilling til lavutslippssamfunnet, og skape rom for etablering av ny industri. I tillegg til de tradisjonelle tiltakene som bidrar til energieffektivisering i bygg, som for eksempel etterisolering og varmepumper, vil økt bruk av andre oppvarmingsteknologier enn elektrisitet, som for eksempel overskuddsvarme og fjernvarme, kunne bidra til å redusere strømforbruket i bygg.

Olje- og energidepartementet vil be NVE utrede konsekvensene av et mål om 10 TWh redusert strømforbruk i hele bygningsmassen innen 2030 sammenlignet med 2015.

2.3 Kvantifisering av bidrag fra sentrale sektorer

Regjeringen vil følge energibruksutviklingen i hele økonomien langt tettere i tiden fremover. NVE har igangsatt et arbeid med å utvikle indikatorer for energieffektivisering for ulike sektorer. Slike indikatorer vil gi en god oversikt over energibruksutviklingen, og det vil være mulig å se hvilke sektorer som må følges opp tettere.

De ulike sektorene bør i størst mulig grad synliggjøre og kvantifisere hvordan de kan bidra til å nå målet om energieffektivisering. For at flere tiltak skal utløses er det viktig at potensialer og mulige tiltak avdekkes i større grad enn tidligere. Dette vil legge til rette for at gode tiltak gjennomføres, bidra til å dempe veksten i energibruk og bidra til å oppfylle energiintensitetsmålet.

I industrien og transportsektoren vil elektrifisering i seg selv bidra til en betydelig energieffektivisering. Klimapolitikken gir insentiver til elektrifisering i disse sektorene. Regjeringen ønsker å legge til rette for omlegging av eksisterende industri og etablering av ny industri som skaper verdier og arbeidsplasser. Selv om aktørene investerer i de mest energieffektive produksjonsprosessene vil nyetablering føre til at energiforbruket totalt sett øker. Derfor vil ikke et mål om redusert energibruk i industrien være hensiktsmessig. Et mål om redusert energibruk vil også kunne begrense valgmulighetene i tilfeller der andre klimatiltak enn elektrifisering kan være aktuelt, som bruk av bioenergi, overskuddsvarme, hydrogen, CCS eller lignende – teknologivalg som ikke blir registrert som forbedringer i energieffektiviteten.

Regjeringen vil

- styrke innsatsen for å nå målet om å forbedre energiintensiteten med 30 prosent fra 2015 til 2030 og rapportere årlig om status for måloppnåelse
- be NVE utrede konsekvensene av et mål om 10 TWh redusert strømforbruk i hele bygningsmassen innen 2030 sammenlignet med 2015
- etablere verktøy for å følge energibruksutviklingen i ulike sektorer og bidra til å synliggjøre potensialer og mulige tiltak for energieffektivisering

3 Tydeligere ansvarsfordeling i myndighetsapparatet

Innsatsen for energieffektivisering i myndighetsapparatet krever sterkere koordinering.

- ▶ Regjeringen klargjør de ulike departementers og underliggende etaters ansvar for å koordinere og følge opp energieffektiviseringsarbeidet.
- ▶ Regjeringen gir NVE et særlig ansvar for å ha god kunnskap om energibruk og energieffektivisering i alle deler av norsk økonomi og bidra til energieffektivisering på tvers av sektorer.
- ▶ Regjeringen foreslår å bevilge til sammen 15 mill. kroner i 2024 til NVE, Direktoratet for byggkvalitet (DiBK) og Husbanken for å følge opp regjeringens satsing på energieffektivisering.

3.1 Olje- og energidepartementet har overordnet ansvar for energieffektivisering

Olje- og energidepartementet har ansvar for å sørge for et effektivt energisystem med god forsyningsikkerhet for strøm i Norge, herunder effektiv bruk av energi. Det er Olje- og energidepartementet som skal ivareta helheten i regjeringens energieffektiviseringspolitikk.

Olje- og energidepartementet forvalter en rekke virkemidler som er spesifikt rettet mot energieffektivisering. Energiloven er helt sentral og legger til rette for effektiv bruk av energi. Departementet forvalter også ordninger som energimerkeordningen for bygninger og energimerkeordningen for produkter, energikartlegging, krav til bruk av overskuddsvarme og grunnleggende krav til måling av energi. Fremover må energieffektivitet bli en integrert del av flere sektordepartementers arbeid. Miljø- og klimapolitikk, industri, bygg, transport, landbruk, arealforvaltning og forbrukerregelverk er eksempler på områder som har stor betydning for energieffektivitet og energifleksibilitet og som forvaltes av ulike departementer. Alle sektordepartementer har et selvstendig ansvar for å følge med på energibruken i sine sektorer, samt bidra til at regelverk ivaretar hensynet til energieffektivisering og mer fleksibel energibruk.

3.2 Norges vassdrags- og energidirektorat får et tydeligere ansvar

NVE har som ett av sine hovedmål å fremme en samfunnsøkonomisk effektiv produksjon, overføring og bruk av energi. Regjeringen tydeliggjør NVEs rolle innenfor energieffektivisering og gir NVE et nytt delmål: "NVE skal bidra til regelverksutvikling, kunnskapsdeling og vurdering av virkemidler som fremmer energieffektivisering og mer fleksibel energibruk i aktuelle sektorer, bidra til samarbeid mellom offentlige aktører, og ha god oversikt over utviklingen i energibruk og potensialet for effektivisering."

NVE skal styrke kunnskapsgrunnlaget om energibruk i ulike sektorer. NVE skal arbeide for å øke kvaliteten i data og analyser om energibruk i ulike sektorer i samarbeid med SSB og andre. NVE skal også tilrettelegge for at sluttbrukere og myndigheter har tilgang til energibruksdata og -analyser som støtter innsatsen for energieffektivisering. Dette krever at NVE har tett dialog med andre myndigheter, fagmiljøer og næringsliv i ulike sektorer.

NVE skal utvikle og vedlikeholde et faglig grunnlag som legger til rette for å kunne analysere og vurdere hvordan hensynet til energieffektivisering og fleksibel energibruk kan ivaretas i regelverksutvikling i ulike sektorer. NVE skal legge til rette for at relevante sektormyndigheter kan ta hensyn til energieffektivisering og fleksibel energibruk. NVE skal rapportere til Olje- og energidepartementet om status for måloppnåelse og utviklingen i relevante indikatorer for energibruk.

For å følge opp regjeringens satsing på energieffektivisering i alle deler av norsk økonomi har regjeringen foreslått til sammen 15 mill. kroner i 2024 for å styrke NVE, Direktoratet for byggkvalitet (DiBK) og Husbanken.

3.3 Økt satsing på energieffektivisering gjennom Enova

Enova er regjeringens spesialverktøy for å fremme innovasjon og utvikling av nye klima- og energiløsninger. Støtte fra Enova skal avlaste risiko for de som er først ute med å ta i bruk nye løsninger. Enova skal innrette aktiviteten med sikte på å oppnå varige markedsendringer slik at løsninger tilpasset lavutslippssamfunnet blir foretrukket uten støtte.

Med bakgrunn i den tette koblingen mellom klima og energi er et effektivt energisystem og effektiv bruk av energi viktige elementer i Enovas satsinger innen flere sektorer. Regjeringen presiserte i februar 2023 Enovas mandat knyttet til energi gjennom en tilleggsavtale. Avtalen innebærer at Enova blant annet skal bidra til mer effektiv bruk av energi, mer effektiv utnyttelse av eksisterende nett og utvikling av

nye energiteknologier i alle sektorer. Mandatet omfatter energieffektivisering i alle sektorer og åpner for støtte til moden og velkjent teknologi, i umodne markeder. Som en del av aktiviteten rettet mot energi skal Enova også bidra til å øke kompetansen og kunnskapen i markedet slik at barrierer for energieffektivisering reduseres og lønnsomme tiltak gjennomføres.

For å følge opp presiseringen av mandatet har Enova blant annet varslet en økt satsing på energieffektivisering på rundt 500 mill. kroner i 2023. Enova har lansert en satsing på energioppgradering av flerbolighus og yrkesbygg og styrket innsatsen rettet mot energitiltak hos husholdninger. Til sammen legger Enova opp til å støtte energieffektivisering og energi i bredt med mellom 1,5 og 2 mrd. kroner i 2023. Dette inkluderer en omfattende innsats mot effektive og fleksible energisystemer gjennom for eksempel fjernvarme, varmesentraler, utnyttelse av overskuddsvarme i industrien og utvikling av ny produksjonsteknologi som havvind.

Regjeringen foreslår å øke bevilgningen til Enova i 2024 med 180 mill. kroner for å styrke Enovas innsats på mer effektiv energibruk og et mer fleksibelt energisystem. Dette vil blant annet muliggjøre økt innsats rettet mot energieffektivisering i bygg.

3.4 Husbankens tilskuddsordning til energitiltak i kommunale bygg styrkes

Husbankens tilskuddsordning til energitiltak i kommunale utleieboliger, omsorgsboliger og sykehjem er sentral i regjeringens satsing på energieffektivisering i bygg og har vært svært etterspurt av kommunene. Ordningen bidrar til å løfte kommunale boliger og til at husholdninger med lavere inntekter også kan få mer energieffektive boliger.

Regjeringen foreslår at tilskuddsordningen økes til 300 mill. kroner i 2024. Husbanken vil samarbeide med Enova og NVE for å oppdatere listen over tiltak som kommunene kan søke om tilskudd til. Regjeringen foreslår at søknader om tilskudd til kommunalt eide utleieboliger skal prioriteres.

3.5 Direktoratet for byggkvalitet (DiBK) skal gjennomgå energikravene i byggteknisk forskrift

Direktoratet for byggkvalitets samfunnsoppdrag er å bidra til at det på en effektiv måte bygges sikre, miljøvennlige og tilgjengelige boliger og bygg, og at kravene til byggverk følges. DiBK har som oppgave å øke kunnskapen om byggeregler og byggesaksprosess i næringen, i kommunene og blant bolig- og byggeiere, og veileder om regelverket. DiBK får nå en viktig oppgave med å gjennomgå energikravene i byggteknisk forskrift og relevante krav i byggesaksforskriften.

Regjeringen vil

- sørge for en forbedret oversikt over utviklingen av energibruken i ulike sektorer
- tydeliggjøre NVEs ansvar for å bidra til oversikt, regelverksutvikling, kunnskapsdeling og vurdering av virkemidler som fremmer energieffektivisering og mer fleksibel energibruk i ulike sektorer, samt bidra til samarbeid mellom offentlige aktører
- sørge for at NVE gir faglig støtte til kommunene i deres arbeid med energieffektivisering
- at Enova skal bidra til mer effektiv bruk av energi, mer effektiv utnyttelse av eksisterende nett og utvikling av nye energiteknologier i alle sektorer, med sikte på å oppnå varige markedsendringer. Regjeringen har presisert Enovas mandat slik at det nå omfatter energieffektivisering i alle sektorer og åpner i større grad for støtte til moden og velkjent teknologi i umodne markeder.
- styrke kapasiteten i NVE, DiBK og Husbanken med 15 mill. kroner til arbeidet med energieffektivisering

4 Energibruken i bygg skal ned

Potensialet for å redusere energibruken i bygg er stort. Det eksisterer en rekke virkemidler i dag som regjeringen vil bygge videre på.

- ▶ Tilskuddsordningen gjennom Husbanken til energitiltak i kommunalt eide bygg foreslås økt til 300 mill. kroner i 2024.
- ▶ Enovas satsing på mer effektiv energibruk og et mer fleksibelt energisystem foreslås styrket med 180 mill. kroner i 2024.
- ▶ DiBK skal utrede mulige endringer i byggteknisk forskrift og byggesaksforskriften som kan legge til rette for energieffektivitet, energifleksibilitet og lokal energiproduksjon i nye og eksisterende bygg.
- ▶ Informasjonsvirkemidler skal videreutvikles.
- ▶ Energimerkeordningen for bygg skal forbedres.

4.1 Tilskudd til energitiltak i kommunale bygg

Regjeringen vil at det offentlige skal gå foran i arbeidet med energieffektivisering, blant annet gjennom tiltak for mer effektiv og fleksibel energibruk i offentlige bygg. Kommunene er store byggeiere. Tiltak som gjennomføres av kommuner og som treffer den kommunale bygningsmassen vil ha stor effekt. Tilskuddet til energioppgradering av kommunalt eide utleieboliger, omsorgsboliger og sykehjem som ble etablert i Husbanken i 2023, er sentralt i regjeringens støtte til arbeidet med energieffektivisering i kommunene.

Tiltak som ble støttet i 2023 inkluderer blant annet etterisolering av yttervegger, utskiftning av vinduer og investeringer i bergvarmepumper. Det har vært stor etterspørsel etter tilskudd under ordningen og potensialet i ordningen vurderes fremdeles å være stort. I Husbankens årsrapport for 2022 fremgår det for eksempel at kun fem prosent av kommunene oppgir at de kommunale utleieboligene har en tilfredsstillende energistandard. Energistandarden vurderes som dårligst av distriktskommunene.

Regjeringen foreslår å videreføre den eksisterende ordningen og at tilskuddsrammen økes til 300 mill. kroner i 2024, sammenlignet med 263 mill. kroner i 2023. Ordningen bidrar til å forbedre tilstanden til den kommunale boligmassen og til at husholdninger med lavere inntekter også kan få mer energieffektive boliger. Det er kommunene som mottar tilskuddet, og som skal stå for gjennomføringen av tiltakene. Husbanken vil samarbeide med Enova og NVE for å oppdatere listen over tiltak som kommunene kan søke om tilskudd til. Regjeringen foreslår at søknader om tilskudd til kommunalt eide utleieboliger skal prioriteres.

4.2 Enovas arbeid med energieffektivitet styrkes

Enova bidrar gjennom flere støtteordninger til mer effektiv og fleksibel energibruk i bygg. Regjeringen foreslår i statsbudsjettet for 2024 å styrke denne innsatsen ytterligere ved å øke bevilgningen til Enova med 180 mill. kroner. Regjeringen presiserte i februar 2023 Enovas mandat knyttet til energi gjennom en tilleggsavtale. Det innebærer blant annet at Enova i større grad skal bidra til mer effektiv bruk av energi, mer effektiv utnyttelse av eksisterende nett og utvikling av nye energiteknologier i alle sektorer. Mandatet omfatter energieffektivisering i alle sektorer og åpner for støtte til moden og velkjent teknologi, i umodne markeder. På byggområdet er særlig mangel på informasjon og kompetanse identifisert som barrierer mot at lønnsomme tiltak for en mer effektiv og fleksibel energibruk realiseres.

Enebolig og småhus

Enova har styrket satsingen på effektiv og fleksibel energibruk i eneboliger og småhus gjennom Enovatilskuddet. Støtten bidrar til å introdusere nye løsninger i markedet slik at alle får flere og bedre løsninger å velge mellom. Enova støtter blant annet flere tiltak knyttet til vannbåren varme og helhetlig oppgradering av bygningskroppen. Enova støtter også bruk av energirådgiver med sikte på å bidra til å utvikle markedet for profesjonelle energitjenester. Målet er at boligeiere i større grad benytter seg av slike tjenester når de vurderer å energioppgradere sine boliger for å sikre at mest mulig av det lønnsomme potensialet hentes ut. Enova videreutvikler også sine informasjonsvirkemidler, med blant annet kursing av energirådgivere.

Flerbolighus og næringsbygg

Enova har forsterket innsatsen mot flerbolighus og næringsbygg. Satsingen inkluderer støtte til energikartlegging og investeringsstøtte rettet mot yrkesbygg, borettslag og sameier. Støtten er rettet mot forbedring i samlet energiytelse fremfor enkeltteknologier slik at det i større grad legges til rette for at kompetente fagpersoner kan anbefale løsninger tilpasset den aktuelle bygningen.

De aktuelle energitiltakene vil i stor grad bestå av moden og velkjent teknologi. I samspill med utvikling i andre rammebetingelser, som for eksempel energimerkeordningen, bidrar støtten til å utvikle markedet for energitjenester. På sikt vil støtten bidra til at markedet selv i større grad sørger for at effektive energitiltak velges.

Fleksibelt energisystem

Ulike typer fleksibilitet er avgjørende for at energisystemet skal kunne håndtere omstillingen til lavutslippssamfunnet. Flexibilitet kan i mange tilfeller være en mer lønnsom og effektiv måte å håndtere det høye forbruket på de kaldeste dagene, enn å bygge nytt strømnett. Det er mulig å øke denne fleksibiliteten, enten i form av samspill mellom energibærere, eller gjennom utvikling av nye løsninger for å utnytte forbrukerfleksibilitet i energisystemet.

Enova støtter derfor:

- **Fleksibelt energisystem:** Dette kan omfatte prosjekter som konverterer bruk av strøm ved bruk av innovative termiske (varme/kjøle) løsninger, digitale løsninger, teknologi og systemer som styrer bruk for å ta ned effekttopper, autonome transportløsninger, lagringsløsninger og etablering av markedsplasser for salg av fleksibilitet.
- **Varmesentraler:** Enovas mål med ordningen er å bidra til å avlaste elektrisk infrastruktur gjennom å støtte varmesentraler for bygningsoppvarming og industri basert på bioenergi, væske/vann-varmepumper og solfangere.
- **Fjernvarme:** Enova støtter nyetablering av produksjons- og distribusjonsanlegg, overføringsledninger fra etablerte fjernvarmenett til nye områder og kapasitetsøkning av eksisterende varmesentraler ved tilknytning av nye områder til eksisterende infrastruktur. Fjernvarme har stor betydning for å styrke forsynings-sikkerheten gjennom avlastning av elektrisk effekt i høylastperioder.

Energitilskuddsordningen

I 2022 etablerte regjeringen en midlertidig ordning for energitilskudd til næringslivet som følge av ekstraordinære strømutgifter. Foretak med minst 3 prosent strømintensitet kunne søke om tilskudd til å betale strømrregningen og til å investere i energiltak. For å få tilskudd måtte bedriften gjennomføre en energikartlegging. Kvalifiserte bedrifter fikk dekket inntil 25 prosent av strømprisen over 70 øre for månedene oktober, november og desember 2022. Bedrifter som i tillegg valgte å investere i enøktiltak fikk inntil 45 prosent av strømprisen over 70 øre for disse månedene i tillegg til tilskudd på inntil 50 prosent av investeringskostnaden for enøk-tiltak. For å beholde denne delen av støtten, må bedriftene gjennomføre tiltakene i løpet av to år.

Totalt søkte 3 200 virksomheter om tilskudd og det ble innvilget tilskudd på 2,3 milliarder kroner til gjennomføring av energiltak som kan bidra til å redusere energiforbruket med opptil 550 GWh blant annet i bygg.

4.3 Gjennomgang av byggteknisk forskrift og byggesaksforskriften

Byggteknisk forskrift angir det minimum av byggkvalitet et byggverk må ha for å kunne oppføres lovlig. Energikravene i forskriften setter rammer for det totale energibehovet til nybygg og minstekrav til energieffektivitet for ulike deler av bygningskroppen (vegger, tak, vinduer mm.). Energikravene omfatter også krav til løsninger for energiforsyning, blant annet til energifleksible varmesystemer (for eksempel vannbåren varme) for bygg over 1000 m².

Byggteknisk forskrift er i hovedsak rettet inn mot nybygg, men gjelder også for en rekke arbeid i eksisterende bygg. Hvis bygget i det vesentlige blir fornyet, gjelder de samme kravene som for nybygg for hele bygget. Ellers gjelder relevante krav, inkludert relevante energikrav, for byggearbeid som er definert som et tiltak etter byggesaksdelen i plan- og bygningsloven. Reglene utløser ikke energiltak i seg selv, men setter rammer for de tiltakene som bolig-/byggeier selv velger å gjennomføre.

Energikravene i byggteknisk forskrift er allerede strenge, og gir energieffektive bygg med svært lave klimagassutslipp fra oppvarming og annen energibruk. Regjeringen har også fjernet barrierer i plan- og bygningsloven slik at det er enklere å endre bygg. Nye regler som trådte i kraft 1. januar 2023 innebærer at kommunene kan gi helt eller delvis unntak fra tekniske krav slik at disse kan tilpasses til det som er hensiktsmessig i det enkelte tilfelle, så lenge det blir tatt hensyn til sikkerhet, helse og miljø.

Regjeringen setter nå i gang arbeidet med å gå gjennom energikravene i byggteknisk forskrift og relevante krav i byggesaksforskriften. Regjeringen legger opp til en bred utredning av mulige endringer som kan bidra til økt energieffektivitet, energifleksibilitet og lokal energiproduksjon. Arbeidet vil omfatte både mulige endringer i kravene for nye bygg og endringer som kan legge til rette for at flere energiltak blir gjennomført i eksisterende bygg. Regjeringen vil se ulike tiltak i sammenheng, slik at de virker best mulig og balanserer hensyn til energiutfordringer, miljø og klima og kostnader.

DiBK vil få i oppgave å utrede mulige endringer i byggteknisk forskrift og byggesaksforskriften som kan legge til rette for energieffektivitet, energifleksibilitet og lokal energiproduksjon.

Foto: Glava

4.4 Energimerkeordningen for bygg skal oppdateres

Energimerkeordningen for bygninger bidrar med informasjon om boliger og bygningers energitilstand uten at byggeier selv må kunne noe om detaljene. Energimerket inngår som en del av bygningens energiattest. Energiattesten inneholder også en tiltaksliste med mulige energiltak for å bedre byggets energitilstand.

Dagens energimerke består av en bokstavkarakter (A til G), som sier noe om byggets behov for levert energi, og en oppvarmingskarakter med en femdelt fargerangering fra rødt til grønt. Grønt er beste karakter og gis der boligen eller bygningen har systemer hvor en kan bruke en høy andel av andre energivarer enn elektrisitet og fossile brensl. Oppvarmingsløsning basert på fossilt brensel eller direkte bruk av elektrisitet gir rød karakter.

Energimerkeordningen bidrar til å senke informasjonsbarrieren for byggeiere og kan være et viktig virkemiddel for å utløse mer av det lønnsomme energieffektiviseringspotensialet i bygg. I tillegg til å være relevant for byggeier, er energimerket viktig for finansinstitusjoner som benytter denne informasjonen i forbindelse med klassifisering av grønne lån. Energimerkeordningen forvaltes av Enova.

Flere aktører har pekt på at dagens ordning ikke fungerer etter hensikten og i hovedsak er relevant for nye bygg. Potensialet for energieffektivisering er størst i eldre bygninger. Disse byggene utgjør også den største delen av bygningsmassen. Olje- og energidepartementet jobber med forskriftsendringer for å gjøre energimerkeordningen mer relevant for eksisterende bygg. Departementet vil også foreslå forskriftsendringer med ny beregningsmetode for fastsettelse av energikarakter som ivaretar hensynet til effektiv bruk av energi og premierer oppvarmingsløsninger som samspiller godt med kraftsystemet. Videre tas det sikte på å fjerne oppvarmingskarakteren som et grep for å gjøre energimerket enklere å forstå. Energimerkeordningen for bygninger har et potensial for å samspille og støtte opp under andre virkemidler, for eksempel Enovas støtteordninger og taksonomiregelverket. Det er behov for å se på hvilke justeringer som kan gjennomføres for at ordningen på en god måte kan virke sammen med eksisterende virkemidler.

NVEs tilsyn med energimerkeordningen er viktig for å sikre at regelverket overholdes og fører til at ordningen virker godt i markedet.

Fang energytven

I oktober hvert år arrangerer Grønn byggallianse kampanjen «Fang energytven», og i 2023 gjennomføres kampanjen i samarbeid med NVE. Formålet med kampanjen er å spare energi og kostnader i drift av bygg og samtidig øke kompetansen til de som deltar. Kampanjen retter seg mot de som drifter bygg som for eksempel kontorbygg, kjøpesentre, borrettslag, skoler og barnehager.

Ved å kutte utilsiktet energibruk i den daglige driften vil forbruket og kostnadene på kort sikt gå ned uten at det går ut over komforten.

Typiske energytver er energikrevende kilder som står på i bygg når det ikke er folk i bygget:

- ventilasjonsanlegg som går
- lys som står på
- reklameskilt
- PC-skjermer som ikke er avslått
- varme og/eller kjøling som står på unødvendig

4.5 Krav til måling og fakturering av varme

En viktig forutsetning for arbeidet med energieffektivisering er at sluttbrukerne ser en sammenheng mellom energiforbruk og -kostnad. Sluttbrukerne vil da kunne vurdere og realisere lønnsomme effektiviseringstiltak. I motsetning til strømmarkedet finnes det ikke et regelverk for hvordan varme og kjøling skal måles og faktureres.

Fjernvarme og sentralvarme måles og faktureres i dag på ulike måter. Det vanligste er at varme og kjøling måles sentralt i bygget. Fakturering av sluttbrukerne i de enkelte bruksenhetene gjøres gjerne etter en fordelingsnøkkel, som oftest basert på enhetens andel av totalt oppvarmet areal. Regjeringen fremmet våren 2023 Prop. 100 L - Endringer i energiloven og naturgassloven (overskuddsvarme, energikartlegging, måling og fakturering). Forslagene ble enstemmig vedtatt av Stortinget. Lovendringene innebærer blant annet hjemmel til å fastsette forskrift om måling og fakturering av fjernvarme og fjernkjøling (energiloven § 5-8). Olje- og energidepartementet vil sende forslag til slike krav på høring.

Det finnes måleutstyr for individuell måling av varme og kjøling og dette er blitt stadig vanligere. Endringene i energiloven gir også hjemmel til å stille krav i forskrift om måling og fakturering av energibruk i den enkelte bruksenhet i bygninger som har felles anlegg for romoppvarming eller tappevann. Regjeringen vil utrede slike krav. Fordelen med individuell måling er at den enkelte sluttbruker får bedre oversikt over eget forbruk og insentiver til å gjøre energieffektiviserende og energisparende tiltak. Individuell måling vil i tillegg føre til mer rettferdig kostnadsfordeling, ettersom forbrukerne da betaler for sitt faktiske forbruk. Samtidig er det forbundet kostnader med innkjøp, installasjon og drift av slikt måleutstyr, som også må vurderes i forbindelse med utredningen.

4.6 Bedre informasjon = bedre beslutninger

Byggeiere har ofte begrenset informasjon og kompetanse om hvilke energitiltak det kan lønne seg å gjennomføre og hvilke energisparetiltak som faktisk monner. Målrettet informasjon og økt kompetanse er derfor viktig for å få ned energibruken i bygg. Regjeringen ga i 2022 NVE i oppgave å utvikle og igangsette et informasjonsopplegg om energisparing og effektivisering rettet mot husholdninger, kommuner og næringsbygg. Som resultat av dette ble blant annet spareenergi.no opprettet av NVE og Enova, i samarbeid med Statsbygg, DiBK og Miljødirektoratet. Nettsiden tilbyr tips og informasjon om kortsiktig energisparing og langsiktig energieffektivisering. Som del av informasjonsarbeidet har NVE også arrangert webinarer om energi i norske kommuner, i samarbeid med Norsk kommunalteknisk forening og KS. Regjeringens styrking av NVE legger til rette for å videreføre og videreutvikle informasjonsarbeidet rettet mot energieffektivisering.

Det finnes også en rekke andre informasjonskilder om energieffektivisering i bygg som for eksempel energimerkeordningen, energismart.no og flere kommunale veiledningsordninger. Riksantikvaren har egne tilpassede råd rettet mot gamle hus og verneverdige bygninger. I tillegg vil man finne informasjon om gode energieffektiviseringstiltak på DiBKs og Enovas hjemmesider.

Enova spiller også en viktig rolle i å bidra til å øke kompetanse og kunnskap i markedet slik at flere lønnsomme tiltak gjennomføres. Enova tilbyr blant annet støtte til energirådgivning for husholdninger og energikartlegging for flerbolighus og yrkesbygg med mål om å bygge opp under et marked for profesjonelle energitjenester. Gjennom rådgivningstjenesten «Enova Svarer» tilbyr Enova gode energiråd og informasjon om Enovas tilbud. Enova jobber dessuten med å videreutvikle sine informasjonsvirkemidler gjennom blant annet kursing av energirådgivere.

Energikartlegging og energiledelse kan være en god måte å få informasjon om lønnsomme tiltak og oppnå store besparelser. På Enovas nettsider finnes god informasjon og veiledning for bedrifter som ønsker å komme i gang med energiledelse. Enova har også et støtteprogram for energikartlegging og investeringsstøtte rettet mot yrkesbygg. For de som bruker mest energi vil det stilles krav om obligatorisk energikartlegging som skal omfatte bygninger, industriprosesser, transport og andre aktiviteter.

Sparenergi.no - enkle grep som monner

NVE lanserte i 2022 nettsiden spareenergi.no for å gi enkle råd og kunnskap om energisparing. Nettsiden finnes på flere språk og inneholder også råd om langsiktige energieffektiviseringstiltak man bør vurdere når man skal pusse opp eller gjøre andre endringer på boligen sin.

Eksempler på hva det er mulig å få til med enkle grep:

- Én grad lavere innetemperatur kan bety 5 % lavere energibruk til oppvarming.
- Sparedusj reduserer vannforbruket fra 15 til 8 liter i minuttet. Dette sparer både energi og vann.
- En god luft til luft-varmepumpe kan halvere strømkostnadene sammenlignet med panelovner.
- Med 2-lagsvinduer fra 80-tallet, vil en utskifting til lavenergivinduer resultere i at varmetapet halveres.

Foto: Getty Images/BanksPhotos

4.7 Økodesign og energimerking gir redusert energibruk

Økodesignkrav og energimerking av produkter bidrar til å holde energibruken i norske bygg vesentlig lavere enn hva den hadde vært uten. Økodesignregelverket stiller krav om energieffektiv og miljøvennlig utforming av en lang rekke produkter som skal omsettes i EUs indre marked. Regelverket er utformet for å fjerne de minst energieffektive produktene fra markedet og for å redusere miljøbelastning i alle produktets livsfaser. Mange av produktene som regelverket omfatter påvirker energibruken i bygg, for eksempel vaskemaskiner og varmpumper. Regelverket omfatter også flere produkter innen anleggssektoren og industrisektoren, og bidrar dermed også til redusert energibruk i disse sektorene. Flere av produktene som er omfattet av økodesignregelverk er også omfattet av krav om energimerke. Formålet med energimerking er å gjøre det lettere for forbrukerne å velge de mest energieffektive produktene. Produktene får karakter etter hvor energieffektive de er, der A er den beste og G er den dårligste karakteren.

NVEs tilsyn med både økodesign- og energimerkerregelverket er viktig for å sikre at regelverket overholdes og dermed fører til mest mulig redusert energibruk.

Regjeringen vil

- øke Husbankens tilskuddsordning til energiltak i kommunale bygg til 300 mill. kroner i 2024
- styrke Enovas satsing på mer effektiv energibruk og et mer fleksibelt energisystem med 180 mill. kroner i 2024
- utrede mulige endringer i byggteknisk forskrift og byggesaksforskriften som kan legge til rette for energieffektivitet, energifleksibilitet og lokal energi-produksjon
- foreslå forskriftsendringer som gjør energimerkeordningen mer relevant for eksisterende bygg
- foreslå forskriftsendringer med ny beregningsmetode for fastsettelse av energikarakter som ivaretar hensynet til effektiv bruk av energi og premierer oppvarmingsløsninger som samspiller godt med kraftsystemet
- legge til rette for at energimerkeordningen kan samspille bedre med øvrige virkemidler
- innføre krav om måling og fakturering av fjernvarme og fjernkjøling
- utrede krav om individuell måling og fakturering av varme og kjøling i bygninger som har felles anlegg for romoppvarming eller tappevann
- videreutvikle informasjonsarbeidet om energieffektivisering i bygg
- følge opp regelverk om økodesign- og energimerking av produkter

5 Industri og næringsliv må bruke energi effektivt

Regjeringen vil arbeide for at industri og næringsliv skal bruke energi mer effektivt.

- ▶ Særlige krav til de med størst energiforbruk.
- ▶ Tettere oppfølging av industriforbruket.
- ▶ Enova har styrket sin satsing rettet mot energi og bidrar til å utvikle og introdusere løsninger for mer effektiv og fleksibel energibruk.

5.1 Særlige krav til de med størst energiforbruk

Industri og datasentre vil som regel ha overskuddsvarme som biprodukt. Om overskuddsvarme kan utnyttes eller ikke avhenger av mange forhold, men det aller meste av overskuddsvarmen i Norge er uutnyttet. Det kreves skreddersydde løsninger for å utnytte overskuddsvarme og det er mange ulike grunner til at slike tiltak ikke gjennomføres i større grad i dag.

Kraftintensiv industri har i mange tilfeller gunstige fastprisavtaler og redusert el-avgift eller fullt fritak. Industrien møter dermed ikke de samme prissignalene som for eksempel tjenesteytende næringer til å redusere egen energibruk eller til å utnytte overskuddsvarmen i egen drift. Det er viktig at industrien har et særlig fokus på å bruke energien på en mest mulig effektiv måte.

Regjeringen fremmet våren 2023 Prop. 100 L – Endringer i energiloven og naturgassloven (overskuddsvarme, energikartlegging, måling og fakturering). Forslagene ble enstemmig vedtatt av Stortinget. Lovendringene innebærer blant annet at aktører som planlegger å bygge nye, eller foreta omfattende oppgraderinger av energi- og industrianlegg må gjennomføre en kost-nytteanalyse av å utnytte overskuddsvarme. Kravene vil omfatte kraftverk, industrianlegg, energiproduksjonsanlegg og fjernvarme- og fjernkjøleanlegg med mer enn 20 MW samlet effekt. I tillegg vil datasentre med mer enn 2 MW samlet effekt omfattes.

Regjeringen vil utrede om flere typer anlegg skal omfattes av krav om å gjennomføre kost-nytteanalyse av utnyttelse av overskuddsvarme, om effektgrensen for å bli omfattet av kravene bør settes lavere og om kravene til gjennomføring av lønnsomme tiltak skal bli strengere.

Lovendringene i Prop. 100 L innebærer også at store foretak regelmessig skal gjennomføre en systematisk energikartlegging. Energikartleggingen skal legge til rette for at foretakene får bedre oversikt over energibruken og mulige lønnsomme energieffektiviseringstiltak. Kartleggingen skal omfatte bygninger, industriprosesser, transport og andre aktiviteter.

Olje- og energidepartementet vil i forskrift fastsette hva som regnes som store foretak og kartleggingens innhold. Et forslag til forskrift som blant annet definerte hva

som skal regnes som store foretak var på offentlig høring i 2020. Regjeringen vil at kravet om energikartlegging skal omfatte flere virksomheter og vil sende på høring et forslag om at et årlig energibruk på 2,5 GWh eller 1 GWh skal utløse kravet. Ifølge NVE vil dette kunne utløse en betydelig energieffektivisering og kostnadene for foretakene ved å gjennomføre energikartlegging vil være akseptable. Regjeringen vil også at det skal stilles krav om at foretakene skal utarbeide en gjennomføringsplan for tiltak og at planen skal legges fram for selskapets ledelse. I tillegg foreslår regjeringen at det stilles krav til åpenhet rundt funnene i energikartleggingen og gjennomføringen av tiltak. Olje- og energidepartementet vil sende forslaget på høring. Høringsinnspillene vil danne et viktig grunnlag for å fastsette endelige krav til energikartlegging.

5.2 Tettere oppfølging av energiforbruket i industrien

Statistikk på energibruk blant foretak med stort forbruk av energi eksisterer kun for industrien, og kun på et overordnet nivå. Informasjon om energieffektiviseringspotensialet i industrien og andre foretak med stort forbruk er svært usikker, og særlig utover det som gjelder næringsbygg. Regjeringen ser behov for å følge tettere med på utviklingen i energibruk i industrien og hos andre med stort forbruk av energi. Som en del av dette vil regjeringen be NVE, i samarbeid med SSB, Miljødirektoratet og andre relevante aktører, utrede og gjennomføre tiltak for mer og bedre informasjon om energibruk og energibruksutvikling hos store energiforbrukere.

Foto: Enova/Morten Warholm Hauge

5.3 Mer innovativ og energieffektiv industri med støtte fra Enova

Enova har flere satsinger rettet mot industrien som bidrar til å utvikle og introdusere løsninger for mer effektiv og fleksibel energibruk.

Enova har på sine nettsider samlet nyttig informasjon og veiledning for bedrifter som ønsker å komme i gang med energiledelse. God informasjon og kunnskap er viktig for å utløse lønnsomme energiltak. Det er mulig å oppnå gode resultater med enkle grep og målrettet innsats gjennom energiledelse. God energiledelse lønner seg både for økonomien til bedriftene og energisystemet.

Enova støtter gjennom programmet *klima- og energisatsinger i industrien* utnyttelse av overskuddsvarme, varmegjenvinning og utfasing av fossile brenslere. Enovas mål med satsingen er å øke markedsopptaket av teknologier som bidrar til at klima- og energieffektive løsninger blir mer tilgjengelige i markedet, og tas i bruk hurtigere og i større omfang. For at industrien skal utvikles på en rask og bærekraftig måte mot lavutslippssamfunnet, må fossile brenslere erstattes av fornybare alternativer samtidig som energieffektiviteten økes vesentlig.

Gjennom programmet *varmesentraler* bidrar Enova til å introdusere fornybare energikilder til bygningsoppvarming eller industrielle produksjonsformål. Enovas mål med satsingen er å avlaste elektrisk infrastruktur gjennom å støtte varmesentraler basert på bioenergi, væske/vann-varmepumper og solfangere.

Gjennom programmet *Industri 2050* støtter Enova utvikling og realisering av teknologisprang som bidrar til en industri tilpasset lavutslippssamfunnet. I dette inngår teknologier og løsninger som gjør energibruken mer effektiv. Effektiv energi- bruk og lave/ingen klimagassutslipp er en forutsetning for en vellykket omstilling av industrien på vei mot et lavutslippssamfunn.

Energigjenvinning fra manganlegeringsproduksjon - Eramet i Sauda

Eramet i Sauda fikk i 2022 132 mill. kroner i støtte fra Enova til et prosjekt som skal redusere utslipp gjennom karbonfangst og sikre bedre energiutnyttelse fra ovngassen i smelteverket. Eramet Sauda skal omdanne ovngassen til elektrisitet, varme og CO₂, med mål om å oppnå full energiutnyttelse i et fullskalaanlegg der CO-gass blir benyttet som energikilde. Prosjektet forventes å gi betydelig økt energieffektivitet ved å unngå energitap fra ovngassen. Samlet vil det generere mer enn 12 MW effekt, 90 GWh kraft og ca. 150 GWh varme. Dette blir verdens første anlegg der karbondioksid fra produksjonen blir omdannet til elektrisitet, varme og CO₂.

5.4 CO₂-kompensasjonsordningen

CO₂-kompensasjonsordningen kompenserer utvalgte norske industribedrifter for økte kraftpriser som følge av EUs kvotesystem for CO₂-utslipp. Bedriftene som mottar CO₂-kompensasjon bruker mye strøm og er ansett som konkurranseutsatt i det globale markedet. Formålet med ordningen er å redusere faren for karbonlekkasje og slik hindre økte globale utslipp som følge av utflytting av industri til land med mindre stram klimapolitikk. Det ble i 2022 betalt ut 3,54 mrd. kroner i kompensasjon for støtteåret 2021. Bedriftene er pålagt om å gjennomføre energikartlegging senest to år etter første søknad om CO₂-kompensasjon, og deretter hvert fjerde år.

Regjeringen arbeider med å følge opp Stortingets vedtak, jf. Innst. 2 S (2022–2023) vedtak 98: «*Stortinget ber regjeringen om å gå i dialog med industrien om CO₂-kompensasjonsordningen for å utvikle ordningen til å bli forpliktende for utslippskutt og energieffektivisering i tråd med nasjonale målsettinger. Aktuelle løsninger kan være krav, klimaavtale, fondsordning eller andre måter. Det må hensyntas at det er ulik økonomisk bærekraft i ulike bransjer og at enkelte bedrifter har lave CO₂-utslipp og lite potensial for energieffektivisering. Regjeringen bes legge frem sak om dette i statsbudsjettet for 2024.*»

Regjeringen vil fortsette dialogen med industrien om fremtidige rammer i CO₂-kompensasjonsordningen for å holde ordningen forutsigbar og på et budsjettmessig bærekraftig nivå. Regjeringen vil samtidig fortsette dialogen om endringen av ordningen slik at den bidrar med utslippsreduksjoner og/eller energieffektivisering, og vil i 2025-budsjettet foreslå en langsiktig løsning for ordningen.

Regjeringen vil

- stille krav om at foretak med størst energiforbruk skal gjennomføre regelmessige energikartlegginger
- foreslå forskriftsendringer som innebærer at flere foretak skal omfattes av krav om energikartlegging, at de skal utarbeide en gjennomføringsplan for lønnsomme energiltak som legges frem for foretakets ledelse og at foretakene er åpne om kartleggingens funn og gjennomføring av tiltak
- utrede om flere anlegg skal omfattes av krav om å gjennomføre kostnytteanalyse av utnyttelse av overskuddsvarme og utrede strengere krav om gjennomføring av lønnsomme tiltak
- følge tettere med på energibruksutviklingen i industrien og hos andre store forbrukere

6 Mer effektiv energibruk – offentlig sektor skal gå foran

Energieffektivisering i offentlig sektor vil kunne redusere energitgiftene og ha samfunnsøkonomisk merverdi. Det vil også kunne sende et viktig signal overfor virksomheter og allmennheten. Regjeringen vil arbeide for at det offentlige skal gå foran i arbeidet med energieffektivisering.

- ▶ God veiledning til de skjerpede klima- og miljøkravene i offentlige anskaffelser skal sikre at energieffektivitet blir et sentralt hensyn.
- ▶ Hensynet til energieffektivisering skal vektlegges i større grad i statens innkjøp og drift, blant annet gjennom egne krav til statlige innkjøp av produkter og i bygg- og eiendomsvirksomheten.
- ▶ Kommunene har en sentral rolle i arbeidet med energieffektivisering.

6.1 Nye krav til effektiv energibruk i innkjøp og bygg

Det offentlige kjøper varer og tjenester for rundt 740 mrd. kroner i året, og offentlig sektor utgjør dermed et stort og viktig marked for næringslivet. Regjeringen skjerpet tidligere i år kravene som skal ivareta klima- og miljøhensyn ved offentlige anskaffelser. Hovedregelen fra 1. januar 2024 er at klima- og miljøhensyn skal vektes med minimum 30 prosent. Hvis det er klart at det gir en bedre klima- og miljøeffekt kan vektning erstattes med konkrete klima- og miljøkrav. Hensynet til energieffektivitet eller krav om for eksempel beste energikarakter vil for mange typer innkjøp være en god måte å oppfylle regelverket på. God veiledning vil være av stor betydning for hvordan endringene implementeres i offentlig sektor. Direktoratet for forvaltning og økonomistyring (DFØ) vil legge frem veiledning på dette i løpet av høsten 2023. NVE er involvert i arbeidet.

Regjeringen vil stille krav om at innkjøp som gjøres av statlig sektor som hovedregel skal være energieffektive, forutsatt at dette er kostnadseffektivt, økonomisk gjennomførbart, samsvarer med teknisk egnethet, bærekraft, og ikke hindrer tilstrekkelig konkurranse. Det tas sikte på at kravene ferdigstilles i løpet av 2023. Det vil legges opp til bruk av etablerte standarder og energimerkeordninger der dette er tilgjengelig. For eksempel vil det for produkter som er omfattet av forskrift om energimerking være aktuelt med et krav om at statlig sektor som hovedregel skal anskaffe produkter i høyeste tilgjengelige energieffektivitetsklasse. Krav om energieffektivitet skal også gjelde for alle statens bygg, herunder – nye byggprosjekter, kjøp av eksisterende bygninger og leie av lokaler.

Staten skal gå foran og velge energieffektive løsninger i egen bygningsmasse. Statlige eiendomsforvaltere skal kartlegge og analysere potensialet for langsiktig

energieffektivisering og lokal fornybar energiproduksjon på eiendommene som de forvalter på vegne av staten. Dette arbeidet er i gang. Nye statlige byggeprosjekter skal heretter planlegges og gjennomføres med en energistandard som minimum holder passivhusstandard, med mindre særskilte hensyn tilsier noe annet. Regjeringen vil i løpet av 2024 konkretisere krav til energieffektivitet i statlige byggeprosjekter. Når det er lønnsomt over investeringsens levetid, skal byggeprosjekter i statlig sivil sektor også inkludere lokal fornybar energiproduksjon, inkludert fjernvarme og overskuddsvarme.

Energibruk på eiendommer forvaltet av Statsbygg

Statsbygg har over tid arbeidet for å redusere energibruken på eiendommene. Arbeidet omfatter driftsoptimalisering, investering i energibesparende tiltak og produksjon av lokal fornybar energi. I 2021 implementerte Statsbygg nytt energioppfølgingsystem, som gir bedre datakvalitet og bedre muligheter for å følge opp og redusere energibruken. Graddagskorrigert, stedskorrigert og arealvektet energiforbruk ble redusert fra 198 kWh per kvm i 2021 til 190 kWh per kvm i 2022.

I nye leiekontrakter som ble inngått i 2022 med Statsbygg som rådgiver, ble spesifikk energibruk redusert med 27 prosent sammenliknet med tidligere leiekontrakter. Total energibruk ble redusert med 58 prosent. Reduksjonen er et resultat av energi- og arealeffektivisering. I ti av tolv store nybygg i byggefase i 2022 ble det bygd med en energistandard tilsvarende passivhusstandard eller bedre.

I 2022 etablerte Statsbygg et digitalt mottak for spørsmål fra statlige virksomheter om energieffektivisering.

Bygg i forsvarssektoren

Forsvarsdepartementet eier en stor bygningsmasse på i underkant av 4,1 mill. kvm fordelt på over 12 800 bygg og anlegg over hele landet. Eiendomsforvaltningen i forsvarssektoren skal være energieffektiv. Forsvarsbygg, som forvalter eiendommene, har arbeidet med energieffektivisering i bygg i flere år og vil fortsette med det fremover. Gjennom energiledelse er blant annet driften av bygningsmassen optimalisert, noe som har gitt store besparelser. Sektoren har egne målsetninger om å redusere energiforbruket med minst 10 prosent innen utgangen av 2024, og 15 prosent innen utgangen av 2025 sammenliknet med referanseår 2020.

Forsvarssektoren innførte strakstiltak høsten 2022 for å redusere energiforbruket på kort sikt. Strakstiltakene inkluderte blant annet reduserte innetemperaturer, redusert/avskrudd utebelysning, redusert drift av bygg i ferier og inneklemt dager og presis driftstid på ventilasjon. Det ble samtidig gjennomført en større holdningskampanje om energisparing. Forsvarsbygg har nylig oppgradert tekniske anlegg for bedre styring og drift, noe som vil redusere energiforbruket fremover. Strakstiltakene videreføres, og det planlegges for flere særskilte energitiltak i forsvarssektoren fremover.

6.2 Kommunene har en viktig rolle

Kommunene har en sentral rolle i arbeidet for mer energieffektivitet og mer fleksibel energibruk gjennom rollen som planmyndighet, innkjøper, byggherre, tilrettelegger og koordinator. Valg som gjøres i arealplanlegging, i byggeprosjekter og i innkjøp vil legge grunnlaget for energibruk i lang tid fremover. I rollen som samfunnsutvikler, planmyndighet og tilrettelegger ligger et ansvar og en mulighet til å bidra til energieffektivisering hos andre aktører innenfor kommunens grenser. Regjeringen vil sørge for at det utarbeides et kommunefordelt energiregnskap slik at kommunene har et godt utgangspunkt for dette arbeidet.

I *Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging 2023–2027* stilles klare forventninger til at fylkeskommuner og kommuner hensyntar energi og energieffektivitet i planarbeidet. I tillegg har statlige planretningslinjer for samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging (SPR B ATP) og statlige planretningslinjer for klima- og energiplanlegging og klimatilpasning (SPR klima og energi) bestemmelser som er sentrale for kommunenes arbeid med energi. SPR B ATP fastsetter at utbyggingsmønster og transportsystem bør fremme utvikling av kompakte byer og tettsteder, redusere transportbehovet og legge til rette for klima- og miljøvennlige transportformer. SPR klima og energi har som ett av sine formål å sikre mer effektiv energibruk og miljøvennlig energiomlegging i kommunene, og gir blant annet retningslinjer om kommunens arbeid med energieffektivisering. Begge de statlige planretningslinjene har blitt evaluert, og er nå til revidering.

Mange kommuner har selv en betydelig egen energibruk, og det er et stort potensial for å redusere energiutgiftene i mange kommuner. I de siste årene, med høye strømpriser, har flere kommuner bevist at det er et stort potensial for energisparing og for å gjennomføre langsiktige tiltak som bidrar til å redusere energiutgifter. Regjeringen er opptatt av at kommunene fortsetter å redusere egen energibruk gjennom energisparing og lønnsomme langsiktige effektiviseringstiltak, og lanserte i 2022 en egen støtteordning rettet mot utvalgte kommunale bygg. Ordningen administreres av Husbanken og omfatter tiltak som etterisolering av yttervegg og tak, bergvarmepumpe og utskiftning av vinduer. Regjeringen foreslår at satsingen styrkes i 2024, og at Husbanken tildeles totalt 300 millioner kroner til tilskuddsordningen

Regjeringen vil opprette et eget kompetanseforum for utveksling av erfaring om energieffektivisering, kunnskap og informasjon mellom kommuner. NVE vil få i oppgave å opprette dette forumet.

Bodø kommune – målrettede tiltak for reduksjon i energibruken ga 7,1 mill. kroner i sparte utgifter over fire år

Å ansette en energirådgiver kan være et lønnsomt tiltak viser erfaring fra Bodø kommune. Bodø kommune iverksatte målrettede tiltak for reduksjon i energibruken som ga 7,1 mill. kroner i sparte energiutgifter over fire år.

I tillegg har kommunen politisk vedtatte mål for utslippskutt og energieffektivisering i sin klima- og energiplan (2019–2031). Blant annet vedtok Bodø kommune et mål om å redusere andelen levert energi til kommunens bygningsmasse med 25 prosent innen 2025 fra 2009-nivå. Målet ble nådd allerede i 2020.

Energiplanleggingsverktøy i Oslo kommune

Oslo kommune har tatt initiativ til å etablere et samarbeid med det lokale strømnetselskapet Elvia og fjernvarmeselskapet Hafslund Oslo Celsio (Celsio) for å utvikle et energiplanleggingsverktøy. Verktøyet skal bidra til bedre samordning mellom nettutvikling og kommunale og fylkeskommunale byutviklings- og planprosesser. Utveksling av data og en felles plattform for dialog om det lokale energisystemet står sentralt i samarbeidet. I dag er informasjonen om tilstand og status i energiforsyningen mangelfull, noe som gjør det utfordrende å planlegge for optimale energiløsninger i byutviklingen. Ved å se lokale energirelaterte data som for eksempel strømdata, fjernvarmedata og bolig- og næringsprognose i sammenheng, kan ulike energiløsninger tilpasset de lokale utfordringene i Oslo vurderes på en bedre måte. Arbeidet bygger videre på innovasjonsprosjektet Into-Zero støttet av Norges forskningsråd.

Et energiplanleggingsverktøy som ser byutvikling, klimatiltak, strøm og termisk energi i sammenheng kan bidra til å få bedre forståelse for tiltak i nettet, identifisere muligheter for energieffektivisering og peke på områder der alternativer til strøm vurderes som mer hensiktsmessig til oppvarming og kjøling. Samtidig har kommunen et mål om at bedre samhandling mellom Elvia, Celsio og Oslo kommune vil effektivisere arbeidet med et energisystem tilpasset nullutslippsbyen.

Regjeringen vil

- stille krav om at det som hovedregel skal anskaffes energieffektive produkter, tjenester og bygg i statlig sektor
- følge opp regelverket om vekting og krav knyttet til klima og miljø i offentlige anskaffelser med konkret veiledning til hvordan energieffektivitet kan oppfylle regelverket
- i dialog med kommunene utarbeide kommunefordelt energiregnskap og vurdere behov for statistikk som gjør kommunene bedre i stand til å følge opp energibruksutviklingen innenfor sine ansvarsområder
- etablere et kompetanseforum i regi av NVE for utveksling av erfaring om energieffektivisering mellom kommuner
- sørge for at staten går foran og velger energieffektive løsninger i egen bygningsmasse
- sørge for at nye statlige byggeprosjekter planlegges og gjennomføres med en energistandard som minimum holder passivhusstandard, med mindre særskilte hensyn tilsier noe annet

7 Informasjon og kompetansearbeid i alle sektorer

En viktig forutsetning for at mange energieffektiviseringstiltak blir gjennomført er at sluttbrukerne ser en sammenheng mellom energiforbruk og -kostnad og at de kjenner sitt eget forbruk og energiprisene. Det er særlig viktig at gode energivalg tas når man står i en beslutningsprosess, for eksempel om kledningen på huset må skiftes eller det er behov for å skifte varmekilde eller oppgradere ventilasjonsanlegget. God og riktig informasjon og veiledning på riktig tidspunkt kan være kritisk for at energitiltak gjennomføres.

Gjennom avanserte måle- og styringssystemer (AMS) og strenge krav til informasjon på slutfakturaen for strøm har de fleste forbrukere god tilgang til informasjon om eget strømforbruk. Oppmerksomhet og kunnskap om energipriser og energieffektivisering har økt betydelig de to siste årene som følge av ekstraordinært høye strømpriser. Byggets energimerke vil også være en god kilde til informasjon om gode energieffektiviseringstiltak, og regjeringen vil se på hvordan energimerkeordningen skal forbedres.

Foto: Getty Images/SolStock

Som omtalt i kapittel 4.6 spiller Enova en viktig rolle for å bidra til å øke kompetanse og kunnskap i markedet slik at flere lønnsomme tiltak gjennomføres. Enova tilbyr blant annet støtte til energirådgivning for husholdninger og energikartlegging for flerbolighus og yrkesbygg med mål om å bygge opp under et marked for profesjonelle energitjenester.

Energikartlegging og energiledelse kan være en god måte å få informasjon om lønnsomme tiltak og oppnå store besparelser. På Enovas nettsider finnes god informasjon og veiledning for bedrifter som ønsker å komme i gang med energiledelse.

8 Bærekraftig finans er en driver for effektiv energibruk

Både foretak og privatpersoner vil i mange tilfeller være avhengig av å lånefinansiere lønnsomme energieffektiviseringstiltak. Gjennom å avgjøre hvilke prosjekter og tiltak som finansieres, har bankene derfor en sentral rolle i arbeidet med energieffektivisering. Oppmerksomheten i finansnæringen om hvilken risiko omstillingen til en lavutslippøkonomi utgjør, og mulighetene omstillingen innebærer, har økt betydelig de senere årene. Gjennom sine utlån og investeringer, vil finansforetakene kunne være eksponert for klimarelatert overgangsrisiko. Økte energipriser eller myndighetspålagte tiltak for energieffektivisering, vil både kunne påvirke gjeldbetjeningsevnen til foretak og husholdninger og verdien av eiendom som er stilt som pant for utlån. Utlån med pant i energieffektive bygninger vil derfor, alt annet likt, innebære lavere kredittrisiko for bankene enn lån som finansierer mindre energieffektive bygninger. Tilsvarende vil kredittrisikoen ved utlån til foretak med relativt lavt energiforbruk kunne være lavere enn risikoen ved lån til andre foretak i samme sektor.

I et velfungerende kapitalmarked reflekteres redusert risiko i lavere finansieringskostnader. Et flertall av norske banker tilbyr i dag «grønne» lån med gunstige betingelser til kjøp av energieffektive bygg eller som finansierer energieffektiviseringstiltak. Tilbudet av slike produkter kan delvis være et resultat av etterspørsel fra kundene og at bankene ønsker å bidra til omstilling, men kan også skyldes at lånebetingelsene som tilbys kundene faktisk reflekterer at lånene innebærer lavere risiko for bankene.

8.1 Bedre og mer sammenlignbar informasjon gir et bedre beslutningsgrunnlag

Manglende tilgang til pålitelig og sammenlignbar informasjon kan være en årsak til at lønnsomme tiltak for omstilling og energieffektivisering ikke får tilgang til finansiering som reflekterer risikoen ved prosjektene. Et sentralt tiltak for å legge til rette for bedre og mer sammenlignbar informasjon er det felleseuropeiske klassifiseringssystemet for bærekraftig økonomisk aktivitet (taksonomien). Taksonomien dekker i dag et bredt spekter av aktiviteter i ulike sektorer som transport, industri, energiproduksjon og bygg og eiendom. Gjennom terskelverdier for klimagassutslipp eller energiforbruk kan taksonomikriteriene gi foretak insentiver til energieffektivisering.

Taksonomien er et rapporteringsverktøy og innebærer ikke at foretak må drive virksomhet som oppfyller kriteriene, eller at finansforetak må finansiere slik virksomhet. De største noterte foretakene skal i sine årsberetninger opplyse om i hvilken grad de har, eller finansierer aktiviteter som oppfyller kriteriene i taksonomien. Effekten av taksonomien vil derfor avhenge av i hvilken grad aktørene i finansmarkedene legger vekt på systemet når de investerer eller innvilger lån.

8.2 Taksonomien som driver for energieffektivisering i bygg

Etter taksonomiregelverket skal bankene rapportere særskilt om hvor stor andel av boliglånsporteføljen som er taksonomikompatibel. Siden andelen taksonomikompatible boliglån vil kunne være en indikator for i hvilken grad boliglånsporteføljen er utsatt for overgangsrisiko, kan bankenes egne finansieringskostnader bli påvirket av taksonomien. Det er derfor grunn til å forvente at bankene fremover vil se hen til taksonomikriteriene når de innvilger lån med pant i eiendom. Taksonomikriteriene i bygg- og eiendomssektoren er i stor grad knyttet til energieffektivitet. For at aktivitetene skal kvalifisere som taksonomikompatible er det også andre vilkår som må oppfylles, f.eks. knyttet til vannforbruk i nye bygg og gjenbruk av materialer i forbindelse med renovering.

Enkelte av taksonomikriteriene i bygg- og eiendomssektoren benytter definisjoner eller terskelverdier som til nå har manglet i Norge. Kommunal- og distriktsdepartementet publiserte i januar 2023 en veileder som gjør det mulig for norske aktører å anvende kriteriene for oppføring av nye bygninger og renovering av eksisterende bygninger. For å legge til rette for at en større del av den norske bygningsmassen kan klassifiseres i tråd med taksonomikriteriene for eksisterende bygninger, er det behov for å fastsette terskelverdier for de henholdsvis 15 og 30 prosent mest energieffektive bygningene. Terskelverdiene vil kunne gi insentiver til energieffektiviseringstiltak som bidrar til at en eksisterende bygning kommer innenfor tersklene i tilfeller der tiltaket ikke er tilstrekkelig til å oppfylle hovedregelen om energimerke A (15 prosent) eller minst C (30 prosent) Olje- og energidepartementet har gitt NVE oppdrag om å kartlegge bygningsmassen i Norge, slik at terskelverdiene kan fastsettes.

Uavhengig av taksonomiregelverket, vil informasjon om bygningers energitilstand før og etter gjennomføring av et energitiltak være nyttige for bankene. Her kan energimerkeordningen spille en viktig rolle.

Regjeringen vil

- fastsette terskelverdier for de 15 og 30 prosent mest energieffektive bygningene slik at hele den norske bygningsmassen kan klassifiseres i tråd med taksonomikriteriene
- bidra til tilgang til data som er relevant for finansnæringens mulighet til å bidra til mer effektiv energibruk i ulike sektorer

9 Mindre transportbehov og mer energieffektive transportformer senker energibruken

Energieffektivisering innen transport kan oppnås ved å redusere transportbehovet, overføre transport fra energiintensive til mindre energiintensive transportformer og ved å innføre mer energieffektive teknologier. Store deler av transporten i dag er drevet av fossile energikilder, og mål og virkemidler for energieffektivisering sammenfaller godt med mål og virkemidler for reduserte klimagassutslipp fra transport. CO₂-avgiften er det viktigste virkemidlet for å redusere transportutslippene, og stimulerer både til mindre transport totalt og en overføring fra energiintensiv til energieffektiv transport.

9.1 Redusert transportbehov reduserer energibruken

Redusert transportbehov oppnås blant annet gjennom samordnet transport- og arealplanlegging og logistikktiltak innen godstransporten. I byområdene er byvekst-avtalene statens viktigste virkemiddel for å nå nullvekstmålet for persontransport med bil, blant annet gjennom en areal- og transportplanlegging der hovedtyngden av vekst i boliger og arbeidsplasser kommer i, eller i nærheten av, større knutepunkter innenfor avtaleområdene.

9.2 Fra energiintensive til energieffektive transportmidler

Innen persontransport vil en overføring fra energiintensive til energieffektive transportmidler ofte innebære å erstatte vei-, sjø- og flytransport med jernbane, annen energieffektiv kollektivtransport, sykkel og gange. I budsjettforslaget for 2024 legger regjeringen opp til en fortsatt satsing på kollektivtransport, sykkel og gange i byområdene. Bedre vedlikehold av jernbanen og fullføringen av igangsatte prosjekter vil gi et bedre togtilbud gjennom flere avganger og raskere tog. Innen godstransport vil en flytting av gods fra vei til jernbane og sjøtransport kunne føre til lavere energibruk. Det finnes en tilskuddsordning på Samferdselsdepartementets budsjett til godstogoperatørene for å kompensere for deler av kostnadene ved å frakte gods på jernbane. Potensialet for godsoverføring fra vei til bane er imidlertid begrenset selv ved bruk av sterke virkemidler.

9.3 Elektrifisering av transportsektoren er energieffektivisering

Energieffektivisering pågår kontinuerlig i alle transportsektorer gjennom introduksjon av mer energieffektiv teknologi, også for transportmidler som bruker konvensjonelle drivstoff som diesel og bensin. De største stegene mot mer effektiv bruk av energi til transport er likevel gjennom elektrifisering, fordi det er lavt energitap når elektrisitet brukes i en elmotor. Regjeringen har høye ambisjoner for innfasing av nullutslippskjøretøy, og Norge har hatt sterke virkemidler for å stimulere til dette over lang tid. Målet i inneværende Nasjonal transportplan er at nye personbiler og lette varebiler skal være nullutslipp i 2025, og nye tunge varebiler skal være nullutslipp i 2030. Nye bybusser skal benytte nullutslippsteknologi eller biogass fra 2025. Innen 2030 skal 75 prosent av nye langdistansebusser og halvparten av nye lastebiler være nullutslipp. Innen veitransport har nullutslipp så langt med få unntak betydd elektrisk.

Elektrifiseringen av personbilparken har kommet langt allerede. Ved utgangen av august 2023 var 82 prosent av personbilsalget og 22 prosent av personbilparken elektrisk. Innføringen av merverdiavgift på de dyreste elektriske personbilene fra 2023 gir et kraftig insentiv til å anskaffe rimeligere kjøretøy, som ofte også er lettere og bruker mindre energi.

Det er også satt i gang tiltak for å bidra til rask innfasing av tunge elektriske kjøretøy. Som en oppfølging av regjeringens nasjonale ladestrategi leverte Statens vegvesen og Nye Veier AS våren 2023 en plan for lading av tunge kjøretøy langs riksveinettet. Samtidig lanserte Enova et støtteprogram for etablering av offentlig tilgjengelig ladeinfrastruktur for tunge kjøretøy. Enova hadde fra før et støtteprogram for bedriftsintern tungbillading, samt et program som dekker deler av merkostnaden ved innkjøp av tunge elektriske kjøretøy. Statens vegvesen og Nye Veier AS vil fortsette å legge til rette for lading ved døgnhvileplasser og rasteplasser langs riksveinettet.

I internasjonal sammenheng har norsk maritim næring kommet langt i utvikling og implementering av lav- og nullutslippsløsninger i skipsfarten. Spesielt er bruken av batterier høy i fergesegmentet og for offshorefartøy. Enova har støttet utbygging av land- og ladestrøm i over 100 havner, og antallet elektriske skip er økende. Regjeringen arbeider med å innføre lav- og nullutslippskrav i flere skipsfartsegmenter, som vil bidra til økt bruk av batterier og energieffektivisering gjennom flåtefornyelse. Innen luftfart regner man med at de første flyrutene kan være elektrifisert fra 2027–2028, og i større omfang i ordinær rutetrafikk fra omkring 2030.

I Norge er omtrent 80 prosent av jernbanen elektrisk. En rekke tiltak er på plass for å redusere elektrisitetsbruken, blant annet et nytt signalsystem og ved anskaffelser av nytt togmateriell. I trafikkavtaler med togoperatører er det krav om at leverandøren skal arbeide for kontinuerlig reduksjon av energiforbruk i alle ledd og drive et aktivt energieffektiviseringsarbeid. Jernbanedirektoratet har fått i oppdrag å utrede tiltak for å redusere utslippene fra jernbanesektoren og leverte sine anbefalinger høsten 2023. Slike tiltak vil ofte også redusere energibruken. Utredningen skal kvalitetssikres og sendes på høring før Samferdselsdepartementet behandler saken.

I 2024 vil regjeringen legge fram en nasjonal transportplan (NTP) for perioden 2025–2036. Her vil regjeringens transportpolitikk for de neste årene bli presentert. Et viktig mål for transportpolitikken som presenteres i NTP er å bidra til å nå Norges klima- og miljømål. Dette vil også bidra til energieffektivisering.

Regjeringen vil

- vurdere tiltak og virkemidler for energieffektivisering i transportsektoren i Nasjonal transportplan 2025–2036

Foto: Getty Images/SimonSkafar

10 Energibruk i landbruket må vektlegges mer

Gjennom å velge energieffektive løsninger kan landbrukssektoren oppnå en betydelig reduksjon i energiforbruket og energikostnadene. Regjeringen vil legge mer vekt på energibruk i gjennomføringen av relevante prosesser med landbruksnæringen. Tiltak for energieffektivisering i landbruks- og matsektoren, kan forekomme både gjennom tiltak i primærproduksjonen og tiltak i foredlingsindustrien.

10.1 Primærproduksjonen

Det største energiforbruket i landbruket er knyttet til oppvarming av bygninger og ikke-veigående transport. Landbruks- og matdepartementet har siden 2003 hatt et eget program for støtte til utbygging av småskala biovarme i landbruket. Programmet het opprinnelig Bioenergiprogrammet, men endret senere navn til Verdiskapingsprogrammet for fornybar energi i landbruket (VSP fornybar). Programmet inkluderer prosjekter hvor skogeiere selger biovarme til andre samfunnssektorer, primært kommunesektoren. Det har vært økt interesse for å etablere bioenergianlegg etter at ordningen ble etablert. Interessen har vært særlig økende de siste seks årene. Den økende interessen for etablering av slike anlegg skyldes en kombinasjon av økt interesse for å velge klimavennlige løsninger, etter en periode med høye strømpriser og forberedelse til forbud mot fyringsolje i sektoren som trer i kraft fra 2025. De siste årene er det åpnet for å gi støtte til kombinerte anlegg med solceller og solfangere.

Til nå er det etablert over 2900 biovarme-anlegg med en energikapasitet på til sammen 600 GWh. Anleggene er spredd ut over hele landet og benytter lokale biomasseressurser til energiproduksjon. Energieffektivisering er ikke hovedformålet med VSP fornybar. Energieffektivitet er likevel et viktig element i dette programmet, siden det stilles krav om bruk av den mest effektive teknologien for å oppnå en energiforbedring ved konvertering fra gamle løsninger. Programmet bidrar også til økt energidiversitet og fleksibilitet som har stor verdi for kraftsystemet på kalde vinterdager. Regjeringen foreslår å bevilge 222 millioner kroner til VSP fornybar i 2024.

10.2 Næringsmiddelindustrien

Næringsmiddelindustrien er en energiintensiv bransje. Energieffektivisering i foredlingen av mat kan i hovedsak oppnås ved overgang til andre energikilder og ved å innføre mer energieffektive teknologier blant annet gjennom å utnytte overskuddsvarme. Flere aktører i matmarkedet var tidlig ute med overgang til lavutslipp-løsninger for transport av mat. For eksempel var ASKO først i Norge til å ta i bruk bioetanol i distribusjonsvirksomheten og har senere valgt flere lavutslippsløsninger som HVO og biogass samt satt mål for bruk av el og hydrogen. Foredlingsindustrien har også begynt å jobbe mer systematisk med nye energiløsninger i foredlingsprosessene. En stor del av arbeidet handler om å bygge kompetanse og finne gode teknologier og løsninger som kan overføres fra en virksomhet til en annen.

Flere aktører i bransjen arbeider målrettet både med å redusere klimagassutslippene og energieffektivisere produksjonen. For eksempel jobber Tine for å oppnå konkrete mål om å effektivisere bruken av innsatsvarer og produksjonsutstyr som skal gi 30 prosent lavere energibruk per produsert liter melk. Videre har Tine satt et mål om 30 prosent lavere energibruk i selve produksjonslinjene som blant annet omfatter varmegjenvinning og bruk av varmevekslere. De har også et mål om økt bruk av varmepumper og mer effektiv energibruk knyttet til kjølerom og kjøledisker herunder gjenvinning av overskuddsvarme.

Regjeringen vil

- at energieffektivisering og mer fleksibel energibruk vektlegges mer i alle relevante landbruksprosesser
- videreføre VSP fornybar-programmet for etablering av småskala energiløsninger i landbruket som vil avlaste strømmettet i distriktene

Foto: Getty Images/deimagine

11 Økt kunnskap om energieffektivisering i frivillig sektor

Frivillig sektor inkluderer organisasjoner, lag og foreninger innen svært mange og ulike felt, alt fra beredskapsorganisasjoner til idrettslag, interesseorganisasjoner og korps. Felles for alle er at de arbeider for et ikke-kommersielt formål og med utstrakt bruk av frivillig innsats i form av arbeidsinnsats, og ofte finansiert gjennom medlemskontingent og gaver.

Frivillige organisasjoner eier et bredt spekter av ulike typer bygg og anlegg. Byggene er av svært ulik karakter og har derfor forskjellig behov og muligheter for energieffektivisering. Grende- og forsamlingshus, klubbhus, turisthytter og kulturminner kan ha mest til felles med private husholdningers behov. Det kan dreie seg om etterisolering, bytte av dører og vinduer, installasjon av varmepumpe og lignende. Idrettsanlegg og større forsamlingshus er eksempler på mer komplekse bygg der det i tillegg kan være aktuelt med mer omfattende oppgraderinger av teknisk karakter.

Energieffektivisering kan være kostnadsbesparende på sikt, men både økonomi og kompetanse er viktige barrierer. Frivillige organisasjoner kan ha begrensede muligheter til å dekke investeringer ved å sette opp prisen på sine aktiviteter. Særlig på fritidsfeltet kan det være et mål å holde deltakeravgifter så lave som mulig. For organisasjoner med få eller ingen ansattressurser er kompetanse og kapasitet vesentlige barrierer.

Frivillige organisasjoner kan søke tilskudd fra Enovas støtteordninger på lik linje med næringslivet. Gjennom Enovas forsterkede satsing på energieffektivisering åpnes det blant annet for støtte til energikartlegging og energiltak i yrkesbygg, herunder for eksempel idrettsbygg og kulturhus.

Regjeringen vil

- bidra til økt kunnskap om energieffektivisering i frivillig sektor gjennom webinarer om drift av samfunns- og kulturhus og idrettsanlegg i regi av NVE

12 Forskning og innovasjon tilgjengeliggjør gode tiltak

Forskning, teknologiutvikling og innovasjon er viktig for å realisere potensialet for energieffektivisering i det norske energisystemet. I Norge er det etablert et omfattende virkemiddelapparat for å fremme forskning, teknologiutvikling og innovasjon. Dette gjelder ikke minst på energiområdet, der regjeringen gir støtte gjennom betydelige bevilgninger i hovedsak til Norges forskningsråd, Enova og Innovasjon Norge. I tillegg har vi faglig sterke forskningsmiljøer og utdanningsinstitusjoner som sammen med næringslivet arbeider aktivt med å utvikle nye løsninger og teknologier for mer effektiv energibruk.

De nasjonale forsknings- og innovasjonsstrategiene OG21 og Energi21 er retningsgivende for satsingen til Forskningsrådet på henholdsvis petroleums- og energiområdet. Begge strategiene har energieffektivisering som prioritert satsingsområde, og peker på det betydelige potensialet for tiltak hos de store energibrukerne. Satsingen til Forskningsrådet inkluderer programmer som støtter prosjekter fra grunnforskning til pilotering og demonstrasjon, samt forskningssentre med virketid på inntil åtte år. Forskningsrådet koordinerer sine virkemidler med andre virkemiddelaktører gjennom samarbeidsplattformer som PILOT-E og Grønn Plattform.

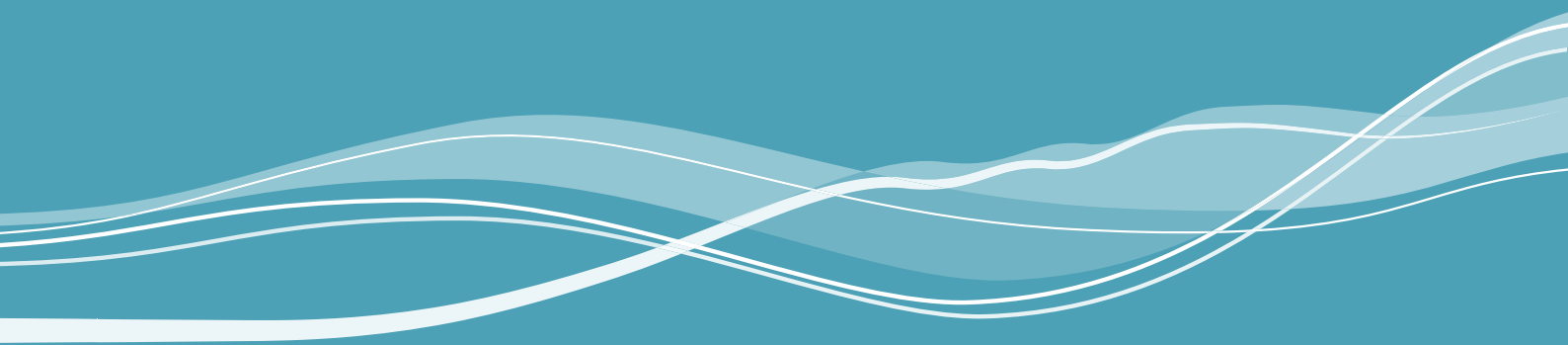
I Forskningsrådets portefølje i 2022 ble det brukt 123 millioner kroner til pågående prosjekter som omhandler energieffektivisering i industri, bygg og områder. Gjennom FME-ordningen forskes det på energieffektive løsninger og teknologier i Forskningscenteret for energieffektivisering i industrien (FME HighEFF) og Forskningscenteret for nullutslippsområder i smarte byer (FME ZEN). Støtteperioden for de nåværende FME-sentrene løper ut i 2024. Det pågår derfor en utlysning for nye FME-sentre der energieffektivisering er et av temaene det kan søkes på. Prosjektstart for nye FME-sentre kan tidligst være i juli 2024.

Minst 35 millioner kroner av Olje- og energidepartementets årlige bevilgning til Forskningsrådet settes av til forskning rettet mot energieffektivisering og reduksjon av klimagassutslipp fra olje- og gassproduksjonen på norsk sokkel. Ifølge Forskningsrådet er andelen prosjekter på dette området økende. Resultatene fra forskningen vil bidra til reduserte utslipp av klimagasser, enten direkte ved reduksjon av antall tonn CO₂ produsert eller indirekte ved mer energieffektive prosesser. Det er etablert tre forskningssentre for petroleum som alle forsker på nye metoder og løsninger som bidrar til mer energieffektive prosesser og reduserte utslipp fra petroleumsvirksomheten.

Nettselskapene kan få kostnadsdekning for forskings- og utviklingsprosjekter som kan bidra til en mer effektiv drift, utvikling eller utnyttelse av strømmettet innenfor innteksreguleringen. Reguleringsmyndigheten for energi (RME) må godkjenne at et FoU-prosjekt kan inngå i finansieringsordningen.

Regjeringen vil

- fortsette satsingen på forskning, utvikling og innovasjon for å bidra til at potensialet for energieffektivisering i det norske energisystemet og i petroleumsvirksomheten blir utnyttet
- kartlegge i hvilken grad energieffektiviseringsprosjekter er en del av nettselskapenes FoU-prosjekter

Utgitt av:
Olje- og energidepartementet

Bestilling av publikasjoner:
Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon
publikasjoner.dep.no

Telefon: 22 24 00 00

Publikasjoner er også tilgjengelige på:

www.regjeringen.no

Publikasjonskode: Y-0130 B

Forsidefoto: Enova

Baksidefoto: Statnett/Sverre Hjørnevik

Trykk: Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon 10/2023 – opplag 30

